

Nr 198.

*Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om
ändrad lydelse av 11 kap. 95 § vattenlagen; given
Stockholms slott den 27 mars 1954.*

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed jämlikt § 87 regeringsformen föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag om ändrad lydelse av 11 kap. 95 § vattenlagen.

GUSTAF ADOLF.

Herman Zetterberg.

Propositionens huvudsakliga innehåll.

Genom propositionen föreslås vissa ändringar i grunderna för vatten-
domstolsavgifterna i syfte att höja avgiftsbeloppen.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 11 kap. 95 § vattenlagen.

Härigenom förordnas, att 11 kap. 95 § vattenlagen den 28 juni 1918 (nr 523)¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

*(Gällande lydelse.)**(Föreslagen lydelse.)*

95 §.

Lämnas jämlikt — — — — — och verksamhet.

Avgift, som nu nämnts, skall beträffande byggnad för vattnets tillgodogörande såsom drivkraft bestämmas i förhållande till den förut icke tillgodogjorda vattenkraft, som beräknas kunna vid lågvatten uttagas vid byggnaden, dock med avdrag för den vattenkraft, för vilken i samband med regleringsföretag avgift förut erlagts. Där med vattenreglering eller med ändrade hushållningsbestämmelser åsyftas ökning i uttagbar vattenkraft, skall avgiften bestämmas i förhållande till ökningen i den vattenkraft, som vid lågvatten kan uttagas i sökandens eller, då fråga är om vattenreglering enligt 3 kap. 1 §, samtliga till regleringssamfälligheten hörande strömfall. Avses att möjliggöra utnyttjande av förut uttagbar vattenkraft på fördelaktigare sätt, varde avgiften bestämd i förhållande till den ökning i vattenkraftens värde, som genom företaget eller genom de ändrade hushållnings-

Avgift, som nu nämnts, skall beträffande byggnad för vattnets tillgodogörande såsom drivkraft bestämmas i förhållande till den förut icke tillgodogjorda vattenkraft, som beräknas kunna vid lågvatten uttagas vid byggnaden, dock med avdrag för den vattenkraft, för vilken i samband med regleringsföretag avgift förut erlagts. Där med vattenreglering eller med ändrade hushållningsbestämmelser åsyftas ökning i uttagbar vattenkraft, skall avgiften bestämmas i förhållande till ökningen i den vattenkraft, som vid lågvatten kan uttagas i sökandens eller, då fråga är om vattenreglering enligt 3 kap. 1 §, samtliga till regleringssamfälligheten hörande strömfall. Avses att möjliggöra utnyttjande av förut uttagbar vattenkraft på fördelaktigare sätt, varde avgiften bestämd i förhållande till den ökning i vattenkraftens värde, som genom företaget eller genom de ändrade hushållningsbestämmel-

¹ Senaste lydelse av 11 kap. 95 §, se SFS 1941: 614.

*(Gällande lydelse.)**(Föreslagen lydelse.)*

bestämmelserna beredes. Är ändamålet med vattenreglering jämväl torrläggning av mark, skall avgift tillika utgå i förhållande till värdet av den båtnad, som i nämnda hänseende vinnes genom företaget. Vad nu sagts äge ock tillämpning i fråga om företag enligt 7 kap. samt företag enligt 8 kap., såvitt därigenom vinnes båtnad genom marks torrläggning. Där till grund för avgiften skall läggas storleken av viss vattenkraft, skall den utgå med *en krona femtio öre för varje hästkraft till och med 5 000, sjuttiofem öre för varje hästkraft över 5 000 till och med 10 000 samt fyrtio öre för varje hästkraft utöver 10 000, men må ej, utom då fråga är om vattenreglering, överstiga trettio-tusen kronor*. Skall avgiften beräknas efter ökningen i värde å vattenkraft eller efter båtnad, som beredes mark, varde den erlagd med en och en halv för tusen av värdeökningen eller båtnaden.

Avgift, som efter ovan nämnd beräkning skulle uppgå till mindre belopp än *femton kronor*, skall icke erläggas.

beredes. Är ändamålet med vattenreglering jämväl torrläggning av mark, skall avgift tillika utgå i förhållande till värdet av den båtnad, som i nämnda hänseende vinnes genom företaget. Vad nu sagts äge ock tillämpning i fråga om företag enligt 7 kap. samt företag enligt 8 kap., såvitt därigenom vinnes båtnad genom marks torrläggning. Där till grund för avgiften skall läggas storleken av viss vattenkraft, skall den utgå med *tre kronor för varje hästkraft*. Skall avgiften beräknas efter ökningen i värde å vattenkraft eller efter båtnad, som beredes mark, varde den erlagd med en och en halv för tusen av värdeökningen eller båtnaden.

Avgift, som efter ovan nämnd beräkning skulle uppgå till mindre belopp än *femtio kronor*, skall icke erläggas.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1954.

Har fråga om bestämmande av avgift före nya lagens ikraftträdande blivit av vattendomstol eller synemän slutligen prövad, skall vid fullföljd av talan eller vid underställning äldre lag äga tillämpning.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 26 februari 1954.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDEÉN, statsråden SKÖLD, ZETTERBERG, STRÄNG, ERICSSON, LINGMAN, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL, NORDENSTAM.

Efter gemensam beredning med cheferna för kommunikations-, finans- och jordbruksdepartementen anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Zetterberg, fråga om *ändrade grunder för vattendomstolsavgifterna* samt anför därvid följande.

Vid anmälan denna dag av fråga rörande anslag till vattendomstolarna har jag åberopat en av revisionssekreteraren L. af Klintberg såsom särskilt tillkallad sakkunnig avgiven, den 7 januari 1954 dagtecknad promemoria med förslag till förstärkning av vattendomstolarnas organisation m. m. Nämnda promemoria, som varit föremål för remissbehandling, innehåller bl. a. förslag till höjning av den enligt 11 kap. 95 § vattenlagen utgående domstolsavgiften. Sedan denna fråga ytterligare övervägts inom justitiedepartementet, ber jag nu att få anmäla densamma.

Gällande bestämmelser m. m. Enligt bestämmelser i 11 kap. 95 och 96 §§ vattenlagen är sökande i vattenmål i vissa fall skyldig att erlægga viss avgift såsom bidrag till kostnaderna för vattendomstolarnas organisation och verksamhet. Förslag om sådan avgift framlades ursprungligen i det av *vattenrätts- och dikningslagskommittéerna* år 1910 avgivna betänkandet med förslag till vattenlag m. m. Såsom motivering för förslaget anförde kommittéerna, att den nya organisationen av vattendomstolar med nödvändighet medförde ökade utgifter för statsverket och att det därför icke vore obilligt att av dem, som för främjande av sina intressen toge den nya organisationen i anspråk, kräva något bidrag till kostnaderna.¹

I ett den 29 september 1931 avgivet sakkunnigbetänkande angående vattendomstolarnas organisation upptogs frågan om en förhöjning av vattendomstolsavgifterna. Förslaget innebar en ökning av avgifterna med om-

¹ 1910 års bet. s. 477.

kring 50 procent. På grundval av detta förslag framlades i prop. 1932: 165 förslag om ändrade grunder för vattendomstolsavgifterna. Föredragande departementschefen anförde, att den tanke åt vilken vattenrätts- och dikningslagskommittéerna givit uttryck, nämligen att en viss bidragsskyldighet till statsverkets kostnader för rättsskipningen i vattenmål borde åvila dem, som för främjande av sina intressen toge domstolsorganisationen i anspråk, syntes i allo riktig. Huruvida med de i vattenlagen upptagna bestämmelserna denna tanke förverkligats i den utsträckning som av kommittéerna åsyftats vore mera ovisst. De influtna avgifterna hade varit jämförelsevis obetydliga i förhållande till statsverkets utgifter för vattendomstolarna. De hade nämligen i medeltal för år uppgått till 20 000 à 21 000 kronor. Departementschefen ansåg att en höjning av avgiftens belopp icke kunde anses oberättigad. Visserligen borde avgiften ej göras så hög att den kunde komma att verka avhållande på företagsamheten. En dylik anmärkning syntes dock icke drabba den av de sakkunniga föreslagna höjningen, som syntes synnerligen måttligt tilltagen.

Enligt den lydelse av 11 kap. 95 § som i överensstämmelse härmed fastställdes genom lag den 17 juni 1932 — med viss jämkning genom lag den 20 juni 1941 (föranledd av den nya avloppslagstiftningen) — inträder avgiftsskyldighet i fall då enligt vattenlagen medgivande lämnas till 1) byggnad i vatten för vattnets tillgodogörande såsom drivkraft; 2) vattenreglering; 3) torrlägningsföretag, som avses i 7 kap. vattenlagen; 4) företag enligt 8 kap., vilket avser förutom avledande av kloakvatten eller industriellt avloppsvatten jämväl torrläggning av mark. Vidare skall avgift erläggas 5) då ändrade bestämmelser rörande hushållningen med vattnet meddelas i syfte att vinna ökad möjlighet att utnyttja vattenkraft.

Avgiften skall erläggas så snart beslutet vunnit laga kraft.

Beträffande grunderna för avgiftens bestämmande stadgas, såvitt angår byggnad för vattnets tillgodogörande såsom drivkraft, att avgiften skall bestämmas i förhållande till den förut icke tillgodogjorda vattenkraft, som beräknas kunna vid lågvatten uttagas vid byggnaden, dock med avdrag för den vattenkraft, för vilken i samband med regleringsföretag avgift förut erlagts. Där med vattenreglering eller med ändrade hushållningsbestämmelser åsyftas ökning i uttagbar vattenkraft, skall avgiften bestämmas i förhållande till ökningen i den vattenkraft, som vid lågvatten kan uttagas i sökandens eller, då fråga är om vattenreglering enligt 3 kap. 1 § vattenlagen, samtliga till regleringssamfälligheten hörande strömfall. Avses att möjliggöra utnyttjande av förut uttagbar vattenkraft på fördelaktigare sätt, skall avgiften bestämmas i förhållande till den ökning i vattenkraftens värde, som genom företaget eller de ändrade hushållningsbestämmelserna beredes. Om ändamålet med vattenreglering jämväl är torrläggning av mark, skall avgift tillika utgå i förhållande till värdet av den båtnad, som i nämnda hänseende vinnes genom företaget. Det sagda äger tillämpning även i fråga om företag enligt 7 kap. samt beträffande företag enligt 8 kap. såvitt därigenom vinnes båtnad genom marks torrläggning.

När avgiften enligt vad nu sagts skall bestämmas på grundval av storleken av viss vattenkraft, skall den utgå med en krona 50 öre för varje hästkraft till och med 5 000, sjuttiofem öre för varje hästkraft över 5 000 till och med 10 000 samt fyrtio öre för varje hästkraft utöver 10 000, men avgiften får ej, utom då fråga är om vattenreglering, överstiga 30 000 kronor. Skall avgiften beräknas efter ökningen i värde å vattenkraft eller efter båt-nad, som beredes mark, skall den erläggas med en och en halv för tusen av värdeökningen eller båtnaden.

Därest avgift enligt de stadgade grunderna skulle uppgå till mindre be-lopp än femton kronor, skall den icke erläggas.

I 11 kap. 96 § föreskrives att storleken av avgiften skall, enligt de i 95 § stadgade grunderna, bestämmas av vattendomstolen eller, då fråga är om företag, vartill medgivande lämnas vid syneförrättning enligt 10 kap., av synemännen. Bestämmelser om indrivningen av avgifterna har meddelats i kungörelsen den 2 oktober 1953 ang. indrivningen och användningen av vissa med anledning av företag i vatten utgående avgifter. Enligt 1 § nämnda kungörelse skall avgifter som avses i 11 kap. 95 § vattenlagen inbetalas till länsstyrelsen i det län, där företaget huvudsakligen utförts eller skall ut-föras.

Summan av de till statsverket inlutna vattendomstolsavgifterna har varierat betydligt under olika år. De första åren efter vattenlagens ikraftträdan-de inflöt tämligen små belopp. Medeltalet under 1920-talet var som förut nämnts omkring 20 000 kronor per år. För de fem budgetåren 1934/35—1938/39 var medeltalet drygt 40 000 kronor per år. Utvecklingen från och med budgetåret 1939/40 framgår av följande sammanställning, som redo-visar under olika budgetår inlutna avgifter (avrundade till jämna 100-tal kronor). Till jämförelse anges kostnaderna för vattendomstolsorganisa-tionen (avlöningar och omkostnader).

Budgetår	Inlutna vattendom- stolsavgifter	Kostnader för vatten- domstolsorganisa- tionen
1939/40	103 500	330 800
1944/45	30 800	396 500
1949/50	76 700	870 500
1950/51	81 800	974 800
1951/52	128 100	1 294 100
1952/53	102 200	1 514 300
1953/54	125 000 ¹	1 541 200 ¹

Tidigare ändringsförslag. I en framställning till chefen för justitiedeparte-mentet den 11 juni 1948 hemställde *vattenrättsdomaren i Norrbygdens vat-tendomstol* till övervägande, huruvida de avgifter, som enligt 11 kap. 95 § vattenlagen skulle utgå av sökanden, borde höjas i fråga om de i 4 kap.

¹ Beräknat belopp.

samma lag angivna större vattenkraftanläggningarna och sjöregleringarna. Vid framställningen hade fogats en av biträdande vattenrättsdomaren Sven Aminoff upprättad promemoria med närmare utredning av frågan. Framställningen överlämnades den 24 mars 1950 till statens sakrevision för att tagas under övertvägande vid fullgörande av sakrevisionen lämnat uppdrag att granska vissa taxor.

I sin till 1950 års riksdag avgivna berättelse upptog *riksdagens revisorer* spørsmålet om vattendomstolsavgifterna (del I s. 24—32). Revisorerna framhöll, att redan penningvärdets försämring sedan år 1932 syntes motivera en däremot svarande höjning av domstolsavgifterna, åtminstone såvitt anginge kraftverksbyggnader och vattenregleringar. Även i övrigt fann revisorerna att grunderna för avgiftsbeloppens bestämmande borde bli föremål för en översyn. Utvecklingen på vattenbyggandets område hade under senare år i ökad utsträckning kännetecknats av att företag av allt större omfattning tillkommit. Då avgiften icke stege i proportion till företagets storleksordning, räknat efter utvunnen lågvatteneffekt, följde härav, att utdömda avgifter bleve proportionsvis lägre för de efter moderna principer utbyggda stora anläggningarna än för mindre eller medelstora företag. Att man vid vattenlagens tillkomst byggt avgiftssystemet på en regressiv skala torde sammanhänga med att man räknade med att domstolarnas arbete med ett mål icke skulle komma att öka i samma grad som företagets storleksordning tilltoge. De under senare år vunna erfarenheterna gäve emellertid anledning till tvekan, huruvida den uppfattning, som i detta hänseende kommit till uttryck i vattenlagen, vore hållbar. Det hade nämligen visat sig att de stora vattenmålen blivit alldeles särskilt arbetskrävande för domstolarna. Det hade varit dessa större mål som ställt sådana ökade anspråk på domstolsorganisationen, att denna måst bli föremål för betydande utvidgningar. Revisorerna ifrågasatte därför huruvida tillräckliga skäl numera förelåge för att i avgiftshänseende låta de större vattenbyggnadsföretagen intaga den gynnade särställning de hittills haft i förhållande till mindre och medelstora företag. Det syntes ligga närmare till hands att beräkna domstolsavgifterna enhetligt per hästkraft räknat för alla företag, oavsett deras storleksordning.

I anslutning till revisorernas uttalande och vissa däröver avgivna remissutlåtanden (del II s. 19—39) anförde *statsutskottet* (utl. 1950: 177 p. 3:o) följande:

Enligt utskottets uppfattning kunna åtskilliga skäl åberopas för en höjning av ifrågavarande avgifter. Härvidlag torde icke minst böra beaktas den försämring av penningvärdet som inträtt sedan år 1932, då i samband med viss ändring av vattenlagen alltjämt gällande avgiftsgrunder fastställdes. Av den lämnade redogörelsen framgår även, att statsverkets kostnader för vattendomstolarnas verksamhet oavbrutet stegrats under senare år. Övergång till en enhetlig skala vid avgifternas uttagande synes ej heller i och för sig behöva ingiva betänkligheter. Det må i detta sammanhang erinras om att dessa avgifter äro den enda form av avgifter till staten som enligt svensk vattenlagstiftning utgå för vattenbyggnadsföretag. Som jämförelse kan näm-

nas, att i Norge tillstånd till vattenreglering förbindes med föreskrift om årliga koncessionsavgifter till bl. a. staten, vilka kunna uppgå till högst betydande belopp. Å andra sidan torde de speciella synpunkter som av remissmyndigheterna anlagts på förevarande spörsmål icke helt kunna förbigås. Utskottet anser därför, att frågan bör göras till föremål för en allsidig utredning, varvid samtliga på densamma inverkan omständigheter böra noggrant prövas.

Statsutskottets hemställan om skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning av förevarande spörsmål bifölls av riksdagen (riksd. skr. 1950: 319).

Genom beslut den 8 september 1950 förordnade Kungl. Maj:t, att riksdagsskrivelsen skulle överlämnas till statens sakrevision för att tagas under övervägande vid fullgörande av det förut till sakrevisionen lämnade uppdraget att verkställa översyn av vattendomstolsavgifterna.

I skrivelse till chefen för justitiedepartementet den 1 oktober 1951 anförde *statens sakrevision*:

Såvitt framgår av förarbetena till ifrågavarande stadgande i vattenlagen, ha avgifterna icke ställts i någon viss relation till omkostnaderna för vattendomstolarna utan endast upptagits med ett på särskilt sätt angivet belopp. Några uttalanden av beskaffenhet att medgiva slutsatser rörande spörsmålet om, huru stor del av vattendomstolarnas omkostnader man avsett skola täckas med avgifterna, föreligga heller icke. Utgångspunkter saknas alltså för att verkställa annan uppräknings av avgifterna än som motiveras av penningvärdets fall, sedan avgifterna år 1932 senast höjdes. Härtill kommer, att avgifterna såsom de nu äro bestämda spela olika roll för de särskilda vattendomstolarna, då vattenmål, i vilka avgift utgår, äro aktuella huvudsakligen i Norrland, medan i södra Sverige dylika mål numera endast förekomma i mindre omfattning. I Söderbygdens vattendomstol läser en stor del av arbetsbördan utgöras av sådana mål, i vilka nu ifrågavarande avgifter icke utgå. Avgifterna drabba sålunda ojämnt, då dessa ifrågakomma endast i ett mindre antal mål och fördela sig olika på de särskilda vattendomstolarna. Även andra omständigheter än de, som ligga till grund för avgifternas bestämmande — exempelvis om den av sökanden verkställda utredningen i målet är mer eller mindre fullständig och tillförlitlig — äro av stor betydelse för domstolarnas arbete och därmed för statsverkets kostnader i målet. Om man icke vill höja avgifterna endast i relation till nuvarande penningvärde, vilket enligt sakrevisionens mening icke är en tillfredsställande lösning och som endast skulle ha ringa betydelse i ekonomiskt hänseende, och då avgifterna icke kunna fastställas till enhetliga belopp i förhållande till vattendomstolarnas totala omkostnader, synes annan utväg knappast stå till buds än en omläggning av grunderna för avgifternas beräkning. Detta spörsmål är av vittutseende art och torde föranleda ett mycket tids- och kostnadskrävande utredningsarbete. Det är emellertid att märka, att merberörda avgifter äro av mycket ringa ekonomisk betydelse för statsverket. Sålunda har för vart och ett av budgetåren 1948/49—1950/51 influtit avgifter med 69 000 respektive 77 000 och 82 000 kronor, medan utgifterna för vattendomstolarna utgjort 774 000 respektive 870 000 och 975 000 kronor.

Efter att ha framhållit, att avgifterna till cirka hälften torde erläggas av statens vattenfallsverk samt att vattenfallsstyrelsen räknade med att sty-

relsens andel framdeles komme att stiga ytterligare, yttrade sakrevisionen sammanfattningsvis:

Med hänsyn till avgifternas ringa ekonomiska betydelse för statsverket och då det knappast kan anses skäligen att förevarande mål, i vilka sökanden har att erlägga förutom lösen och stämpel särskilda avgifter enligt 11 kap. 97 § vattenlagen, numera skola intaga en särställning i avgiftshänseende i förhållande till flertalet andra vattenmål, finner sakrevisionen starka skäl tala för att avgifterna slopas. I allt fall anser sig sakrevisionen icke böra igångsätta en vidlyftig och kostnadskrävande utredning rörande förevarande avgifter, vilka måste anses vara av annan art än taxebundna avgifter i allmänhet, innan ställning tagits till frågan om avgifterna böra bibehållas eller icke.

I anslutning till vad sålunda anförts underställde sakrevisionen ärendet departementschefens prövning.

Frågan om höjning av domstolsavgifterna har även berörts av *riksdagens revisorer* i deras till 1954 års riksdag avgivna berättelse (del I s. 3—20). I samband med vissa uttalanden rörande arbetsbördan vid de norrländska vattendomstolarna har revisorerna understrukt, att en förstärkning av vattendomstolsorganisationen icke nödvändigtvis behövde leda till en ökad belastning av budgeten. Enligt revisorernas mening borde i samband med ett övervägande av domstolarnas organisation undersökas i vad mån kostnaderna för en personalförstärkning kunde bestridas med en höjning av domstolsavgifterna, en tanke som icke torde vara helt främmande för kraftproducenterna själva.

Utredningsmannen. Utredningsmannen framhåller till en början, att för den ståndpunkt sakrevisionen intagit till frågan om vattendomstolsavgifternas bibehållande onekligen talade vägande skäl av såväl principiell som praktisk natur. Det kunde emellertid ifrågasättas, om icke saken komme i ett i viss mån annat läge, därest det nu befunnes erforderligt att genomföra en kostnadskrävande förstärkning av vattendomstolsorganisationen, en åtgärd som i första hand skulle komma vattenkraftindustrin till godo och vars vidtagande begärts av vattenfallsstyrelsen såsom den främsta företrädaren för denna industri. Det syntes icke vara orimligt, att i rådande statsfinansiella läge kostnaderna för vattendomstolsorganisationens förstärkande helt eller delvis lades på kraftindustrin, särskilt som en ökad snabbhet i vattenrättsskipningen möjliggjorde för denna industri att i avsevärd mån nedbringa kostnaderna för målens behandling vid vattendomstolarna. Med hänsyn till det sålunda föreliggande syftet med en eventuell avgiftsförhöjning hade det icke ansetts nödvändigt att i detta sammanhang verkställa den av sakrevisionen ifrågasatta omläggningen av grunderna för avgifternas beräkning. Det av utredningsmannen framlagda förslaget till ändrad lydelse av 11 kap. 95 § vattenlagen innefattade allenast en sådan modifiering av de gällande avgiftsgrunderna, att ökningen av avgifternas årsbelopp kunde antagas ungefärligen motsvara statsverkets årliga kostnader för den ifrågasatta förstärkningen av vattendomstolarnas organisation. Någon ståndpunkt

hade därmed icke tagits till frågan, om avgifterna borde bibehållas eller icke.

Utredningsmannen framhåller, att den närmast till hands liggande förändringen av avgiftsgrunderna vore att företaga en uppräknig av grundbeloppet för vunnna hästkraft, vilket nu utgjorde en krona 50 öre för de första 5 000 hästkrafterna. Då detta belopp varit oförändrat sedan den 1 januari 1933, syntes en ändring till det dubbla vara i huvudsak motiverad redan med hänsyn till penningvärdets förändring. Nämda grundbelopp borde därför höjas till tre kronor. Någon ändring av andelstalet, 1,5 promille, för den avgift som utginge i förhållande till värdeökningens storlek i pengar vore uppenbarligen icke motiverad av penningvärdetsförändringen, då denna automatiskt påverkat avgiftens storlek.

Vidare framhåller utredningsmannen, att avgiftens regressivitet torde sammanhänga med att man vid bestämmelsernas utformande ansett ett stort kraftverks- eller regleringsmål medföra proportionellt mindre arbete för vattendomstolen än ett litet. Huruvida så alltid vore förhållandet kunde emellertid sättas i fråga, då just en del av de största målen visat sig innebära utomordentligt stora påfrestningar för vattendomstolsorganisationen. I allt fall syntes det i nuvarande läge, då förstärkning av nämnda organisation befundes nödvändig av hänsyn främst till de stora vattenmålen, motiverat att borttaga regressiviteten och låta avgiften utgå med samma belopp för varje hästkraft, oavsett kraftökningens storlek. Den nuvarande maximeringen av avgiftsbeloppet borde samtidigt borttagas. Genom de sålunda föreslagna ändringarna skulle vinnas överensstämmelse med beräkningssättet i fråga om avgifter som utginge i förhållande till ökningen i vattenkraftens eller markens värde. Dessa avgifter vore nämligen proportionella mot värdeökningens storlek.

De sålunda ifrågasatta ändringarna av avgiftsgrunderna kan enligt utredningsmannen beräknas föranleda ökning av de i medeltal för år utgående avgifternas belopp med i runt tal 400 000 kronor, varav dock omkring hälften skulle erläggas av statens vattenfallsverk. Den reella ökningen av statens inkomster torde som nämnts ungefär täcka kostnaderna för genomförande av den i promemorian föreslagna förstärkningen av vattendomstolarna.

Vid promemorian har fogats ett i överensstämmelse med de anförda synpunkterna utarbetat *förslag till lag om ändrad lydelse av 11 kap. 95 § vattenlagen*. Förslaget torde få fogas såsom bilaga till protokollet (*bilaga B*). Utöver det tidigare anförda må beträffande detta förslag anmärkas, att det ansetts lämpligt att undvika besväret med indrivning och redovisning av de minsta avgiftsbeloppen. Minimibeloppet för domstolsavgiften, f. n. 15 kronor, har därför föreslagits höjt till 100 kronor.

Tidpunkten för ikraftträdandet av de nya avgiftsgrunderna har i förslaget satts till den 1 januari 1955. Denna tidpunkt har valts med beaktande av att ökat bidrag till domstolsorganisationen skäligen borde avkrävas endast den sökande som kunde antagas ha i mera väsentlig mån haft fördel av den

förstärkta organisationen. Mål, vari domstolsavgift bleve bestämd redan under år 1954, torde däremot i regel ha åtminstone i huvudsak färdigbehandlats innan verkningarna av de förordade förstärkningsåtgärderna yppat sig.

Yttrandena. Vid remissbehandlingen av utredningsmannens promemoria har förslaget om höjning av vattendomstolsavgifterna närmare berörts av *vattenöverdomstolen* jämte *flera vattenrättsdomare, vattenfallsstyrelsen, kammarkollegiet, statens sakrevision, länsstyrelsen i Gävleborgs län, svenska vattenkraftföreningen* och *Indalsälvens regleringsförening*.

Vattenöverdomstolen erinrar om att den i yttrande över 1949 års riksdagsrevisorers förslag anfört principiella skäl för vattendomstolsavgifternas avskaffande och förklarar sig icke ha funnit anledning att frångå den sålunda intagna ståndpunkten. Därest avgifterna likväl skulle anses böra bibehållas, borde i allt fall — som jämväl förordats i nämnda yttrande — utredning komma till stånd om ändrade grunder för avgifternas uttagande. I avbidan på resultatet av en sådan utredning är vattenöverdomstolen beredd att såsom ett provisorium godtaga utredningsmannens förslag till avgiftshöjning. *Vattenrättsdomaren i Norrbygdens vattendomstol* framför bl. a. det förslaget, att den av utredningsmannen föreslagna normaltaxan för avgiften bör, i den mån allvarligare brister föreligger i sökandes talan, kunna förhöjas upp till fem gånger. *Vattenrättsdomarna i Mellanbygdens och Västerbygdens vattendomstolar* förordar en omarbetning av grunderna för avgiftsberäkningen i syfte att ernå större enkelhet. Sistnämnde vattenrättsdomare åberopar i detta avseende en av *vattenrättsingenjören Nils Lundh* verkställd utredning. *Vattenrättsdomarna i Österbygdens och Söderbygdens vattendomstolar* anser att förevarande fråga icke nu bör upptagas till prövning utan först efter ytterligare utredning, avseende i första hand frågan om avgiftsplikten överhuvud taget bör bestå och i andra hand grunderna för avgifternas bestämmande. De båda vattenrättsdomarna framhåller att metoden att — såsom i vissa fall nu skall ske — till grund för bestämmandet lägga den vattenkraft, som beräknas kunna uttagas vid lågvatten, numera är förlegad.

Vattenfallsstyrelsen hänvisar i likhet med vattenöverdomstolen till att den tidigare givit uttryck åt åsikten att avgifterna bör slopas, men styrelsen är beredd att fränfalla denna sin principiella inställning och även underkasta sig den föreslagna avgiftshöjningen, därest i rådande statsfinansiella läge den föreslagna domstolsförstärkningen anses böra bekostas av vattenkraftindustrien. I sådant fall torde systemet med domstolsavgifter vara den lämpligaste finansieringsformen.

Kammarkollegiet anför att så länge avgifterna icke avskaffats, synes det statsfinansiella läget utgöra ett vägande skäl för en avgiftshöjning i syfte att täcka statsverkets kostnader för den utökade domstolsorganisationen, särskilt som detta icke syntes ha mött några invändningar från vattenkraftintressets sida. Mot förslaget skulle kunna invändas, att den förstärkta

vattendomstolsorganisationen i Norrland icke blir till nytta för landet i övrigt och att det därför måste vara obilligt att låta sökande i vattenmål i landets övriga delar bidra till finansieringen av kostnaderna för denna. Den föreslagna fördubblingen av avgifterna kan anses till fullo motiverad av penningvärdets förändringar efter den 1 januari 1933, då grunderna för avgiften senast bestämdes. Den regressiva skalan för avgiftens uttagande torde ha haft till utgångspunkt den uppfattningen, att större vattenmål skulle medföra proportionsvis mindre arbete för vattendomstolen, en uppfattning, som numera får anses vederlagd av erfarenheten. Båda förändringarna i fråga om grunderna för avgifterna synes följaktligen fullt motiverade, oberoende av behovet att täcka de ökade kostnaderna för vattendomstolsorganisationen, så länge avgiften i fråga bibehålles.

Statens sakrevision framhåller att den grundat sitt tidigare principiella ståndpunktstagande i frågan bl. a. därpå att avgifterna icke står i någon viss relation till omkostnaderna för vattendomstolarna och spelar olika roll för de särskilda domstolarna. Ytterligare ett skäl för sakrevisionens ställningstagande var att det knappast kan anses skäligt att förevarande mål, i vilka sökandena har att erlægga — förutom lösen och stämpel — särskilda avgifter, numera skall intaga en särställning i avgiftshänseende i förhållande till andra vattenmål. Med dessa utgångspunkter är sakrevisionen fortfarande av den uppfattningen, att avgifterna bör slopas. Då emellertid den nu föreslagna höjningen närmast synes vara motiverad av nödvändigheten att finansiera kostnaderna för en utbyggnad av de norrländska vattendomstolarna, vill sakrevisionen, om ett dylikt förfarande anses nödvändigt med hänsyn till det rådande ekonomiska läget, icke motsätta sig den ifrågasatta avgiftshöjningen.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län ansluter sig till uppfattningen, att avgifterna bör slopas, dock under förutsättning att detta icke förhindrar eller försenar erforderlig förstärkning av domstolsorganisationen. Den av utredningsmannen föreslagna höjningen av avgifterna kan enligt länsstyrelsens mening icke i och för sig anses oskälig.

Svenska vattenkraftföreningen anser det vara en viktig princip att domstolsväsendet icke i allmänhet finansieras genom avgifter från de rättssökande. Visserligen ansåg man sig kunna göra visst avsteg från denna princip vid vattenlagens tillkomst, men skäl saknas att ytterligare frångå principen. Föreningen ifrågasätter sålunda om vattendomstolsavgifter överhuvudtaget bör bibehållas. Om det emellertid visar sig ogenomförbart att finansiera den erforderliga förstärkningen av vattendomstolarna genom anslag i vanlig ordning, anser föreningen det bättre att kostnaderna uttages genom erforderlig höjning av vattendomstolsavgifterna än att någon förstärkning av domstolsorganisationen icke kommer till stånd. Beträffande den föreslagna höjningen av avgifterna anför föreningen följande synpunkter:

Utredningsmannen anför — — —, att omkring hälften av domstolsavgifternas ökning kommer att gäldas av statens vattenfallsverk, och synes

på grund därav räkna med att endast den andra hälften kommer att stå till förfogande för täckning av de med domstolsförstärkningen förenade kostnaderna. Enär ökade domstolsavgifter — liksom övriga kostnader för kraftproduktion — i det långa loppet måste täckas av influtna kraftavgifter oavsett vem som producerar kraften, bör hela ökningen av vattendomstolsavgifterna anses stå till förfogande för erforderlig förstärkning av vattendomstolarna. Denna förstärkning bör därför kunna dimensioneras så att den fyller föreliggande behov och blir verkligt effektiv.

Den av utredningsmannen föreslagna höjningen av domstolsavgiften skulle bli särskilt stor för större sjöregleringsmål. Om ökningen i turbinhästkrafter vid lågvatten uppgår till exempelvis 50 000, så utgår för närvarande en avgift av 27 250 kronor, medan avgiften enligt utredningsmannens förslag skulle bli 150 000 kronor; uppgår ökningen i turbinhästkrafter till 244 300 (Storumans reglering), utgör avgiften för närvarande 104 970 kronor, men enligt utredningsmannens förslag skulle den uppgå till 732 900 kronor. En så kraftig ökning av avgifterna för de större målen kan knappast anses motiverad med hänsyn till det arbete dessa mål föranleda. Överhuvudtaget synes vattendomstolsavgifterna vid sjöregleringar bli förhållandevis höga. Detta kan belysas även därav, att av de domstolsavgifter, som kunna beräknas inflyta under den närmaste fem- à tioårsperioden, om föreliggande planer på vattenkraftutbyggnader och sjöregleringar kunna genomföras, och som totalt torde röra sig om i genomsnitt ca 600 000 kronor per år vid tillämpning av den föreslagna tariffen, skulle nära 3/4 komma på sjöregleringar. Dessa avgifter synas vidare icke drabba olika sjöregleringsföretag fullt rättvist. Vid en sjöreglering utgår nämligen avgiften efter den vinst, som erhålles i slutstadiet, sedan samtliga, sökandena tillhöriga fall (vid tvåsreglering även andra) blivit utbyggda. Om vid ett regleringsföretag endast en del av fallhöjden blir utbyggd från början, blir avgiften per vunnit enhet därför större, än om större del av fallhöjden är utbyggd eller utbygges vid den tid då regleringen genomföres. Så förhåller det sig visserligen redan vid tillämpning av nu gällande bestämmelser, men eftersom avgifterna nu äro förhållandevis låga har detta icke samma betydelse. Det kan därför ifrågasättas, om man icke vid fastställande av avgifterna för ett regleringsföretag bör utgå icke från vinsten i slutstadiet utan från ett till tiden för regleringsföretagets genomförande diskonterat värde på vinsten.

Indalsälvens regleringsförening ansluter sig till vad vattenkraftföreningen anfört med det tillägget att det närmare bör utredas hur mycket förstärkningen av domstolsorganisationen kommer att kosta. Eftersom hela ökningen av vattendomstolsavgifterna måste anses stå till förfogande för denna förstärkning, bör avgifterna icke ökas mer än att den sammanlagda ökningen täcker kostnaderna — allt under förutsättning att dessa skall täckas genom en höjning av avgifterna.

Departementschefen. Verksamheten vid de allmänna domstolarna är i princip avgiftsfri för de rättssökande. Vissa belopp uttages i form av expeditionslösen och stämpelavgift, men dessa belopp lämnar blott ett ganska blygsamt bidrag till det allmännas kostnader för organisationen och dess verksamhet. När vattendomstolarna tillskapades i samband med reformeringen av vattenlagsstiftningen år 1918, ansågs det emellertid rimligt att göra ett avsteg från den vid de allmänna domstolarna tillämpade ordningen och av dem

som för främjande av sina intressen toge den nya organisationen i anspråk utkräva ett särskilt bidrag till kostnaderna för densamma. I 11 kap. 95 § vattenlagen stadgades därför skyldighet för sökande i vissa vattenmål att enligt närmare angivna grunder erlägga avgift såsom bidrag till kostnaden för vattendomstolarnas organisation och verksamhet. År 1932 fastställdes nya grunder för avgifternas bestämmande, vilka grunder alltjämt är gällande. Såsom framgår av den föregående redogörelsen har statsverket genom dessa avgifter under de sista åren tillförts en årlig inkomst av omkring 100 000 kronor, medan den årliga kostnaden för vattendomstolsorganisationen uppgått till omkring 1,5 miljoner kronor. Det bidrag till domstolsorganisationen som jämlikt 11 kap. 95 § vattenlagen utkräves av sökande i vattenmål belöper sig alltså för närvarande till 6 å 7 procent av den totala kostnaden.

Med anledning av en framställning av riksdagens revisorer begärde riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t år 1950 utredning angående vattendomstolsavgifterna. Till stöd för denna framställning åberopades bl. a. den försämring av penningvärdet, som inträtt sedan år 1932, ävensom statsverkets under senare år oavbrutet stegrade kostnader för vattendomstolarnas verksamhet. Utredningsuppdraget anförtroddes åt statens sakrevision, som emellertid efter en förberedande undersökning fann anledning att ställa spörsmålet, huruvida avgifterna överhuvud taget borde bibehållas. I avbidan på ett ställningstagande till detta principiella spörsmål har frågan fått vila, tills den nu aktualiserats i samband med att en betydande ytterligare förstärkning av vattendomstolsorganisationen blivit nödvändig.

Som jag nyss nämnde är verksamheten vid de allmänna domstolarna i princip avgiftsfri. Delade meningar kan råda om det ur principiella synpunkter är riktigt att rättsskipningen vid vattendomstolarna skall delvis bekostas av de rättssökande. Härtill kommer den praktiska synpunkten att avgifterna har förhållandevis ringa ekonomisk betydelse för statsverket. Emellertid har statsmakterna en gång tagit ställning till dessa frågor och ansett riktigt att vid vattendomstolarna uttaga särskilda avgifter såsom bidrag till kostnaderna för organisationen. Jag är icke nu beredd att ingå på en omprövning av detta ställningstagande. I detta sammanhang torde endast böra övervägas i vad mån ändringar beträffande grunderna för avgifterna är motiverade för att de skall motsvara sitt syfte.

I den utredningspromemoria som ligger till grund för de i annat sammanhang framlagda förslagen om förstärkning av vattendomstolarna har förslagits vissa ändringar i grunderna för avgifternas bestämmande i syfte att höja avgiftsbeloppen. Detta i promemorian framlagda förslag bygger ej på någon sådan ingående utredning om avgiftsgrunderna som begärdes av 1950 års riksdag. Förslaget syftar närmast till att kostnaderna för den betydande förstärkning av vattendomstolsorganisationen, som nu är erforderlig, i huvudsak skall läggas på kraftindustrin. Det torde emellertid i själva verket förhålla sig så att till stöd för de föreslagna ändringarna i avgiftsgrunderna kan åberopas även andra skäl, som ej på detta sätt står i nära samband med den nu aktuella förstärkningen av organisationen.

Grundbeloppet för avgiften i de fall då den skall bestämmas med hänsyn till storleken av viss vattenkraft har varit oförändrat sedan år 1932. Den starka försämring av penningvärdet som ägt rum under tiden därefter motiverar i och för sig en väsentlig höjning av detta grundbelopp. Jag vill erinra om att den under senare år inträdda penningvärdesförsämringen föranlett ändringar i grunderna för andra avgifter enligt vattenlagstiftningen. Genom beslut vid 1952 års riksdag höjdes maximibeloppet för regleringsavgift vid tillfällig vattenreglering från 15 000 till 30 000 kronor (prop. nr 53, tredje lagutsk. utl. nr 13), och 1953 års riksdag har begärt utredning om höjning även av regleringsavgifterna enligt vattenlagen (riksd. skr. nr 428). Enligt förslag i en till innevarande års riksdag avgiven proposition har maximibeloppet för fiskeavgiften för kraftanläggningar enligt 2 kap. 10 § vattenlagen fördubblats, och samtidigt har fiskeavgiften för vattenregleringar väsentligt höjts (prop. nr 23, tredje lagutsk. utl. nr 2). Det synes följdriktigt att grundbeloppet för domstolsavgiften i de fall då den skall beräknas med hänsyn till storleken av viss vattenkraft höjes till det dubbla eller alltså från en krona 50 öre till tre kronor per hästkraft.

Vad beträffar frågan om avgiftens regressivitet har i utredningspromemorian framhållits, hurusom erfarenheten visat att just de stora kraftverks- och regleringsmålen innebär mycket stora påfrestningar för vatten-domstolsorganisationen, ett förhållande som påvisades även av riksdagens revisorer i deras förut omförmälda framställning. Jämväl på denna punkt synes en ändring motiverad oberoende av att organisationen just nu måste ytterligare förstärkas. Jag vill sålunda — i överensstämmelse med det i promemorian framlagda förslaget — tillstyrka att avgiften i de fall då till grund för densamma skall läggas storleken av viss vattenkraft bestämmas till det nämnda beloppet tre kronor per hästkraft utan avseende å företagets storlek. Av samma skäl torde den nuvarande maximeringen av avgiftsbeloppet till 30 000 kronor beträffande kraftanläggningar böra borttagas.

I utredningspromemorian har föreslagits höjning av minimibeloppet för avgiften från nuvarande 15 kronor till 100 kronor. En höjning synes motiverad, men jag vill föreslå att den begränsas till 50 kronor.

Som jag förut nämnt grundas de nu föreslagna ändringarna i avgiftsgrunderna icke på en sådan omfattande utredning av frågan som förutsattes i riksdagens skrivelse i ämnet år 1950. Emellertid torde väsentliga brister i den gällande ordningen bli avhjälpda med det nu framlagda förslaget. Jag vill icke bestrida att det kunde finnas anledning att överväga en ytterligare omläggning i olika avseenden av avgiftsgrunderna, varvid särskilt borde undersökas hur kravet på enkelhet i beräkningssättet skall kunna förenas med önskemålet att undgå alltför stora ojämnheter i tillämpningen. En utredning härom synes emellertid kunna tills vidare anstå.

I utredningsförslaget har tidpunkten för ikraftträdandet av de nya avgiftsgrunderna satts till den 1 januari 1955. Denna tidpunkt har valts med tanke på att ökat bidrag till domstolsorganisationen skäligen borde avkrävas endast den sökande som kan antagas ha i mera väsentlig mån haft för-

del av den förstärkta organisationen. Som jag förut utvecklat kan emellertid de föreslagna ändringarna anses motiverade oberoende av att organisationen nu förstärkes, och under sådana förhållanden synes det ej vara anledning att uppskjuta ikraftträdandet. Jag vill därför förorda att ikraftträdandet bestämmas till den 1 juli 1954. I mål där fråga om bestämmande av avgift före nämnda dag prövats av vattendomstol eller synemän bör vid fullföljd av talan de förut gällande grunderna tillämpas, även om den högre instansens prövning äger rum efter ikraftträdandet.

I överensstämmelse med vad sålunda anförts har inom justitiedepartementet upprättats förslag till *lag om ändrad lydelse av 11 kap. 95 § vattenlagen*.

Föredraganden hemställer, att lagrådets utlåtande över förslaget, av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar (*bilaga A*)¹, måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Axel Nilsson.

---

¹ Denna bilaga, vilken är likalydande med det vid propositionen fogade lagförslaget, har här uteslutits.

Bilaga B.

Vid promemorian den 7 januari 1954 fogat förslag till

L a g

om ändrad lydelse av 11 kap. 95 § vattenlagen.

Härigenom förordnas, att 11 kap. 95 § vattenlagen den 28 juni 1918 (nr 523) skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

11 KAP.

95 §.

Lämnas jämlikt — — — och verksamhet.

Avgift, som — — — utgå med *tre kronor* för varje hästkraft. Skall avgiften — — — eller båtnaden.

Avgift, som efter ovan nämnd beräkning skulle uppgå till mindre belopp än *ettihundra kronor*, skall icke erläggas.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1955 men skall icke äga tillämpning i fråga om avgift, som före nämnda dag bestämts av vattendomstolen eller, då fråga är om företag, vartill medgivande lämnas vid syneförrättning enligt 10 kap., av synemännen.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 26 mars 1954.

N ä r v a r a n d e:

justitieråden NISSEN,
HELLQUIST,
KARLGREN,
regeringsrådet ECKERBERG.

Enligt lagrådet den 25 mars 1954 tillhandakommet utdrag av protokoll över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 26 februari 1954, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till *lag om ändrad lydelse av 11 kap. 95 § vattenlagen*.

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, föredrogs inför lagrådet av byråchefen för lagärenden i justitiedepartementet, e. o. hovrättsassessorn P. Bergsten.

Lagrådet lämnade förslaget utan erinran.

Ur protokollet:
Harriet Stangenberg.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 27 mars 1954.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden SKÖLD, ZETTERBERG, LINGMAN, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL, NORDENSTAM.

Efter gemensam beredning med cheferna för kommunikations-, finans- och jordbruksdepartementen anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Zetterberg, lagrådets den 26 mars 1954 avgivna utlåtande över det till lagrådet den 26 februari 1954 remitterade förslaget till *lag om ändrad lydelse av 11 kap. 95 § vattenlagen*.

Föredraganden hemställer, att lagförslaget, som av lagrådet lämnats utan erinran, måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Sven Fischier.
